

УНІВЕРСІТЭТ

Пераможца V Нацыянальнага конкурсу друкаваных СМІ
«Залатая літара» ў намінацыі «Найлепшая шматтыражная газета»

15 мая 2017 года, № 8 (2176)

УРАЧЫСТАСЦІ

Свята Перамогі. Наша задача толькі помніць...

Штогод іх збіраецца ўсё менш – старэнькіх, нямоглых. І гавораць яны ўсё менш і цішэй. Дый што казаць, калі галоўнае даўно й шматкроць сказана, гісторыі занатаваны і апублікаваны і ў перыёдыках, і ў прыкметных святочных выданнях. Жывыя сведкі таго, што нам так лёгка забыць сярод мурашыных клопатаў

падзёншчыны, звыклага камфорту і раскошы – былыя супрацоўнікі і студэнты БДУ, якія прайшлі вайну, збіраюцца, каб мы прабівалі сваю корку абыякавасці і... помнілі.

5 мая ва ўнутраным дварыку БДУ нарэшце зялёна. Маладзёны зачкаліся цяпла – ра-
пранутыя не па надвор'і. Стаяць купкамі, аб-
мяркоўваюць будучыя вандроўкі, казэсры.
«Вы не супраць, калі я пад шумок збягу?».
Выкладчыкі перагаворваюцца: «Сваіх

прывёў, ды колькі – ці іх 15, ці 12, не раз-
бярэш». – «А мае ж дзе? Ну, вунь стаяць, з
гваздзікамі». Грымнуў аркестр, вайскоўцы
пайшлі маршыраваць па аляях – дружна,
ладна, як належыць. Курсанты ваеннага фа-
культэта – хлопцы як на падбор. Кітайцы
глядзяць захоплены, свае ледзь кідаюць во-
кам: вядома, прывыклі. Пляцоўка перад рэк-
таратам аформлена ў стылі «пераможных»
саракавых гадоў: маскіраванная сетка, бры-
зентавы намёт, палявая кухня. Троху асобна
трымаюцца ўдзельнікі Міжнароднага
студэнцкага форуму «Свята Вялікай Пера-
могі»: урачыстыя пінжакі-гальштукі, бэйжды,

адчуваецца нейкая падцягнутая бадзёрасць
– напярэдадні ў іх яшчэ тры дні інтэнсіву ў
«Брыганціне»: ваеннае кіно, трэнінгі, дыс-
кусіі, вечарыны ля вогнішча, ваенна-патрыя-
тычныя гульні, таварыскія спартыўныя мат-
чы, сустрэча з рэктарам БДУ – усё для раз-
віцця ў студэнцтва грамадзянска-патрыя-
тычных якасцяў і каштоўнасцяў. У форуме
сёлета бяруць удзел каля 150 юнакоў і дзяў-
чат з Азербайджана, Латвіі, Літвы, Украіны,
Расіі, а таксама навучэнцы беларускіх ВНУ. І
хаця ўсіх паўтары сотні, відавочна, няма, во-
ка радуець свежыя нетутэйшыя твары.

(Заканчэнне на с. 2)

Свята Перамогі. Наша задача толькі помніць...

(Заканчэнне. Пачатак на с. 1)

Студэнт Бакінскага дзяржаўнага ўніверсітэта **Эміль Абіеў** вітае ветэранаў і ўсіх прысутных на свяце ад імя Азербайджанскай рэспублікі, дзячыць адміністрацыі абодвух БДУ за шчыльную супрацу ў навуковай і грамадскай дзейнасці: «*У гады Вялікай Айчыннай больш за 600 тыс. азербайджанцаў змагаліся на ўсіх франтах за Радзіму – Савецкі Саюз, з іх больш за палову загінула. Азербайджан быў галоўным пастаўшчыком нафты на фронт. Дзякуючы перадавым распрацоўкам нашых геалагаў-нафтавікоў войскі былі заўсёды забяспечаны нафтапрадуктамі. Яшчэ ў нас распрацоўвалася і выраблялася каля 130 відаў узбраення. Для нас беларусы, якія прынялі на сябе першы ўдар агрэсара, з’яўляюцца ўзорам трываласці і самаахвярнасці, адзінства перад тварам агульнага ворага. Такая велізарная колькасць значных змаганняў і бітваў адбылася на тэрыторыі Беларусі... Мы падзяляем з вамі радасць перамогі і горыч страт. Для нашай дэлегацыі сёння вялікі гонар знаходзіцца тут, разам з удзельнікамі тых лёсавызначальных падзей, і мы кажам «дзякуй» усім прысутным ветэранам за іх падзвігі для наступных пакаленняў».*

Кранальная пастаноўка студэнтаў БДУ аднавіла трагічныя сцэны ад пачатку вайны – страх і разгубленасць юнакоў і дзяўчат, заспетых нечаканай бядой, боль расставання, першыя лісты, галашэнне маці па загінулых чатырох сынах-дубочках... Не толькі ветэраны і дзеці вайны, але і айпэд-маладзёны не стрымлівалі слёз.

Студэнт гістфака, сакратар БРСМ **Канстанцін Андрусевіч**: «*Хочацца ад імя студэнткай моладзі выказаць словы падзякі ўсім тым, хто ваяваў і набліжаў Перамогу, спрыяў ёй сваёй самаахвярнай працай у БДУ, і пажадаць увагі і любові ад блізкіх, упэўненасці ў заўтрашнім дні – і вам, дарагія ветэраны, і ўсёй нашай краіне».*

Па традыцыі ўдзельнікі свята ўсклалі кветкі да помніка студэнтам і выкладчыкам

БДУ, якія загінулі на франтах Вялікай Айчыннай вайны. Гледзячы на дзетак з партрэтамі загінулых герояў, міжволі думаеш – а ці будзем мы збірацца святкаваць Перамогу праз дзесяць, дваццаць гадоў, калі нікога са сведкаў тых падзей ужо не будзе з намі? Ці здолеем вытрымаць належны тон, ці пераіначым усё пад свае разбэшчаныя густы? Будзем спадзявацца, што і сустрэчы гэтыя працягнуцца, і стэндапіць салёны жарцікі на святых костках ніхто не наважыцца. Бо такія святы, як сённяшняе, выходваюць густ і павагу, пашану і высароднасць. Прыслухаемя ж яшчэ раз, як да камертона, да словаў, абпаленых вайной...

Ветэран **Ларыса Аляксандраўна Шымко**: «*Калі мы ў Брэсце сышлі з платформы, дык цалавалі зямлю, бо вярнуліся на Радзіму. Маму ў нас забралі, нас было пяцёра дзяцей, аднаго немцы замучылі. Давалі яму звечара нейкія лекі, а зраніцы бралі кроў – то бок, выпрабавалі на ім лекі для нямецкіх салдат».*

Ветэран **Фёдар Сяргеевіч Фешчанка** пра вайну гаворыць сціпла: стралковы батальён у Пермскай вобласці, артылерыйскі полк Беларускага фронту, аперацыя «Баграціён»... Вайна загартавала, шмат чаму навучыла, і гэты баявы дух Фёдар Сяргеевіч захоўваў і ў мірны час. Захапляўся штангай, і калі быў перапынак 10 хвілін – выходзіў і трэніраваўся. Са студэнта вырас у выкладчыка, стаў прафесарам кафедры эканамічнай географіі замежных краін і – легендай. Пасля 45 гадоў ва ўніверсітэце прафесар Фешчанка і сёння тут чаканы госць.

Падзякаваўшы ветэранам і пажадаўшы ім добрага здароўя, рэктар **Сяргей Абламейка** выказаў спадзяванне, «*каб яшчэ не адзін год, не адно дзесяцігоддзе з намі былі разам тыя, хто вынес на сваіх плячах перамогу ў той цяжкай вайне, каб мы выходзілі разам моладзь, паказвалі, як трэба любіць і абараняць сваю Радзіму».* А яшчэ паабяцаў зрабіць усё магчымае, «*каб у наш няпросты час Беларусь квітнела».*

Аркестр граў урачыста-журботную «Радзіма мая дарагая», гэтак мілуу патрыятычна настроенаму вуху. Няпростая работа сёння толькі помніць... Ад пераніцоўкі гісторыі пад бягучыя высакародныя мэты лепш за ўсё ратуюць факты – скрупулёзна сабраныя гісторыкамі БДУ, яны леглі ў аснову **Мемарыяла «Памяць у імя жывых»** супрацоўнікам і студэнтам БДУ, якія загінулі ў гады Вялікай Айчыннай вайны. Мяркуюцца, што такіх звыш трохсот чалавек. Сёння вядома пра 67 герояў, чые імёны занесены ў мемарыяльную электронную базу. Вядзецца вялікая даследчая праца па пошуку інфармацыі пра сотні загінулых супрацоўнікаў і студэнтаў БДУ. Электронны рэсурс, што размешчаны на сайце www.time.bsu.by, дазволіць уносіць новыя імёны па меры з’яўлення звестак. Адкрыццё мемарыяла «Памяць у імя жывых» завяршала ўрачыстую частку свята. Салдацкая каша з армейскага катла нагадала прысутным пра суровы вайсковы побыт – але без прысмаку пораху, крыві й поту падалася дужа смачнай. Пакуль кітайцы (па-ранейшаму захоплены) распытвалі, што за каша такая – пяроўка, а «свае», апяляючы пачастунак, згадалі нутром тое простае і сапраўднае, што нельга забыць, героі свята, ветэраны выправіліся на святочны банкет...

Сцяпан Рыгоравіч Драбязка ўжо стаціўся – 95 гадоў не жарт. Чакае машыну, якая павязе яго дадому, і распавядае, як штогод на свята Перамогі па яго прыязджаюць з універсітэта: «*Бяруць мяне аднаго. Жонка на 6 гадоў маладзейшая, але хвора, напаўсляпяя. Жывем з сынам у адной кватэры, другі сын загінуў у аўтамабільнай катастрофе. Ёсць і ўнукі – цэлая арганізацыя ўнікаў пад маім кіраўніцтвам, 7 чалавек! Такое шчасце! Расказваю ўнукам пра вайну... Скончыў у Мінску сярэднюю школу і быў прызваны ў войска яшчэ да вайны. Пры пачатку вайны трапіў у пяхоту. Праз некалькі месяцаў быў залічаны ў школу авіяцыйных механікаў, з ёй і не расставаяўся, стаў прафе-*

сарам. Кафедра была баявая... У Германіі чытаў лекцыі – навучаў немцаў дэмакратыі, а то яны разбасячыліся... Здароўе, канечне, не радуе. Доктары лічаць, што мне можна ўжо не лячыцца – усё адно выніку няма, хо-піць. Патрэбен нямецкі прэпарат, а карыстаюся ўкраінскім, прывозяць з Масквы – назва ў іх амаль аднолькавая, а вось вынік зусім розны. Але іншага выхаду няма. Ёсць найвышэйшы закон, аб’ектыўны, боскі – чаму чалавек жыве, а потым сыходзіць. Застаецца толькі забыцца на хваробы... Дзякуй, што не забываецца. Студэнты прыязджаюць, віншуюць з народзінамі, са святам 23 лютага і, канечне, на свята Перамогі».

Прапускаць праз сябе чужы боль, прыгадваць сваіх сваякоў, дзядоў і прадзедаў, загінулых у час вайны – усё гэта праца душы, да якой мы сёння нязвыклія, якой пазбягаем ці то з ляготы, ці з абьякавасці, не жадаем пакаіць сваёй зоны камфорту... Але толькі праз такую працу, праз гэты боль мы можам адчуць, як востра дарагое нам жыццё і якое яно прыўкраснае – і зразумець: за ўсё, што мы маем, за гэта свята жыццё мы абавязаны тым, хто ваяваў і гінуў. Выжываў у тых умовах, калі здавалася, што выжыць ужо немагчыма. Іх жыццё павінна было быць напоўнена бестурботнай весе-лосцю, такой самай, якую мы назіраем сёння. А на іх дзіцячыя і юнацкія плечы лёгка цяжар ваенных турбот і бедаў. Хай сёння палямі змаганняў будучы навука і культура, творчасць і мастацтва, і хай нашы дзеткі ніколі не зведаюць жахаў вайны.

**Падрыхтавала
Маргарыта АЛЯШКЕВІЧ**

Даведка

Да вайны ў БДУ налічвалася 6 факультэтаў і 33 кафедры. Тады тут вучылася 1400 студэнтаў, працаваў 151 навуковы працаўнік, адміністрацыйна-тэхнічнага персаналу налічвалася 210 чалавек, а навучальна-дапаможная – 90. Такім чынам, агульная колькасць чалавек складала 1851. Толькі ў першыя дні вайны 450 студэнтаў і выкладчыкаў добраахвотнікамі сышлі на фронт. Эвакувацца паспелі толькі 620 чалавек, з тых, хто застаўся ў горадзе, большасць стала актыўнымі ўдзельнікамі падпольнага і партызанскага руху.

12 супрацоўнікаў і студэнтаў БДУ ўдастоены звання Героя Савецкага

НАША СПАДЧЫНА

Інтэлектуальная эліта Беларусі: гісторыя ўзнікнення

Хто стаяў ля вытокаў беларускай навуцы і адукацыі? На гэтае пытанне адказваюць гісторыкі Белдзяржуніверсітэта ў кнізе «Інтэлектуальная эліта Беларусі. Заснавальнікі беларускай навуцы і вышэйшай адукацыі (1919–1941)». Гэта першае выданне з серыі «Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт: 100 гадоў на карысць Айчыны», якая рыхтуецца да стагоддзя ўніверсітэта. 17 красавіка на гістарычным факультэце адбылася прэзентацыя кнігі.

На ёй выступілі рэктар БДУ акадэмік Сяргей Абламейка, прарэктар па вучэбнай рабоце Сяргей Ходзін, дэкан гістарычнага факультэта Аляксандр Каханойскі і прафесар Алег Яноўскі.

Рэктар пачаў з таго, што ўзгадаў пра Дэкрэт аб заснаванні БДУ, які быў прыняты ў 1919 годзе. І дадаў, што звычайна ўніверсітэты лічаць дату свайго нараджэння ад моманту прыняцця Дэкрэта. Дарэчы, ідэя стварэння дадзенай кнігі (як і цэлай серыі) таксама належыць Сяргею Уладзіміравічу.

«Тое, што ў гэты час стала развівацца навука – гэта факт. Мы вырашылі паказаць яе развіццё на базе БДУ, паказаць, як нараджа-лася адукацыя на Беларусі, і тых людзей, якія стваралі ўніверсітэт», – патлумачыў рэктар.

Фота Валеры Кузьмінчыка

У сваю чаргу Сяргей Ходзін заўважыў: «Гісторыкам трэба падкрэсліваць тое важнае, што было зроблена нашымі папярэднікамі. Мы разумеем, што няма патрэбы даказваць вялікую ролю БДУ ў інтэлектуальным развіцці нашай краніны, але важна напісаць пра гэта».

Мэта праекта – прадставіць слупы грамадства, якія рухалі навуку і адукацыю на працягу стагоддзя. Праз жыццёвыя і творчыя біяграфіі выбітных навукоўцаў БДУ паказаць значэнне навуцы і вышэйшай адукацыі ў фарміраванні нацыянальнай беларускай дзяржавы. У першым выданні прадстаўлены біяграфіі 27 беларускіх інтэлектуалаў, якіх справядліва лічаць не толькі стваральнікамі найважнейшых напрамкаў фундаментальных і прыкладных даследаванняў у галіне гуманітарных і прыродазнаўчых ведаў у Беларусі, але і творцамі новай універсітэцкай сферы.

«Вельмі важна, калі да гісторыі нашага ўніверсітэта будучы прыцягвацца шырокія пласты навуковай гістарычнай супольнасці і тых, каго цікавіць гісторыя, з іншых факультэтаў», – адзначыў прарэктар.

На працягу года над выданнем працавала 15 аўтараў, навуковым рэдактарам кнігі выступіў прафесар Алег Яноўскі:

– Гэта навуковае выданне, але там вы не знойдзеце ніводнай зноскі, ніводнай спасылкі. За кожным фактам стаіць дакумент, вельмі дакладныя звесткі, якія ўзяты з розных крыніц. Праца знайшла водгук у тых, хто хаць б дакрануўся да таго тэксту, які

мы сёння прадстаўляем. Гэтыя прыклады памножацца, калі кніга стане больш даступна для шырокага чытача, калі звернуцца не толькі асабіста зацікаўленыя, але і тыя, хто цікавіцца

гісторыяй навуцы і вышэйшай адукацыі. Я часта думаю: як можна рэалізаваць сябе толькі, здаецца, у адной такой справе – гісторыі альма-матар. Часу не хапае. Тых кірункаў, якія хацелася ахапіць і пазначыць, узнавіць і рэанімаваць з той гістарычна недалёкай даўніны – гэта не пад сілу аднаму чалавеку, нават дваім. Па сутнасці, адзін-два чалавекі сёння стала займаюцца гісторыяй нашай установы. Гісторыкі ўзяліся за справу, якая была ініцыявана рэктарам, і такімі калектыўнымі намаганнямі мы нарэшце можам зрабіць тое, што дазваляе нам рабіць крыніцы, якія ёсць і якія яшчэ трэба здабыць. На некаторыя рэчы, што здаюцца звыклымі з таго часу, можна паглядзець інакш. Інтэлектуальнае асяроддзе, якое стваралася і будзе стварацца – гэта прадмет нашай навуковай зацікаўленасці.

Наталля КУДРАШОВА

100 гадоў таму – 14 мая 1917 г. – у Мінску нарадзіўся адзін з выбітных канструктараў XX стагоддзя, распрацоўшчык ядзернай зброі **Аркадзь БРЫШ**.

А. А. Брыш – наш зямляк, выпускнік Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, партызан Вялікай Айчыннай вайны, лаўрэат Ленінскай і Дзяржаўнай прэміі, Герой Сацыялістычнай Працы, заслужаны дзеяч навукі і тэхнікі Расійскай Федэрацыі, доктар тэхнічных навук. Прафесар Аркадзь Адамавіч Брыш – адзін са стваральнікаў ядзернай зброі ў СССР.

На пасадзе галоўнага канструктара ядзерных боепрыпасаў СССР А. А. Брыш працаваў з 1964 да 1993 г., затым 12 гадоў – на пасадзе галоўнага канструктара ядзерных боепрыпасаў Расіі. З 1996 года і да канца жыцця ён з’яўляўся ганаровым кіраўніком Расійскага федэральнага навукова-даследчага інстытута авіяцыйнай аўтаматыкі. Апошнія гады жыцця ён вёў навуковую працу па бяспечным захоўванні і мірным выкарыстанні назапашаных раней ядзерных зарадаў, працаваў па ўпарадкаванні навуковай спадчыны і захаванні аічыннага прыярытэту ў гэтай, раней такой сакрэтнай, галіне навукі. Выдавецкую дзейнасць Аркадзь Адамавіч красамоўна ілюструе ўнікальныя кнігі «Ваенная моц Савецкага Саюза: ад Сталіна да Гарбачова», «Чалавек стагоддзя Юлій Барысавіч Харытон», у якіх яму належаць не толькі вялікія артыкулы, але і навуковае рэдагаванне і арганізаваная праца як члена рэдкалегіі.

Аркадзь Адамавіч Брыш нарадзіўся 14 мая 1917 года ў Мінску ў сям’і настаўніка фізікі. Пасля сямі класаў сярэдняй школы Аркадзь Брыш паступіў у фабрычна-заводское вучылішча. Працоўную дзейнасць пачаў у 14 гадоў вучнем электрамэнцэра Беларускай канторы Усесаюзнага электратэхнічнага аб’яднання. У 1932–1935 гады, працуючы электрамэнцэрам, вучыўся ў вачэрняй школе Заход-

Легенда з БДУ

няй чыгункі. Пасля сярэдняй школы ў 1935 годзе паступіў на фізіка-матэматычны факультэт Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. У 1940 годзе дыпламаваны фізік А. А. Брыш пачаў працу ў Інстытуце хіміі АН БССР з заданнем: рэнтгенаграфічнымі метадамі даследаваць структуру і фазавы склад розных рэчываў.

Аднак пачалася вайна, і прыйшлося адмовіцца ад сваіх планаў. Адрозна пачаў праходзіць немцаў-фашысцкіх захопнікаў Аркадзь Брыш уключыўся ў працу падпольнай групы, якую ўзначальвала Анастасія Фамінічна Верамейчык, а затым перайшоў у разведгрупу штаба брыгады імя К. Варашылава, якая дзейнічала ва Уздзенскім раёне.

За ўдзел у баявых аперацыях у тыле ворага А. А. Брыш узнагароджаны ордэнам Чырвонай Зоркі і медалём «Партызану Айчыннай вайны» I ступені. У 1944 годзе рашэннем штаба партызанскага руху Беларусі А. А. Брыш быў адкамандазаваны для працягу навуковай працы ў Інстытут машыназнаўства АН СССР у Маскву.

У ліпені 1947 года, пасля нядоўгай працы ў Інстытуце машыназнаўства АН СССР, Аркадзь Ада-

мавіч Брыш накіраваны ў КБ-11 (адкрытая назва «Навукова-эксперыментальная лабараторыя Прыволжскай канторы Галоўгарбу да СССР») – цяпер Усерасійскі навукова-даследчы інстытут эксперыментальнай фізікі, дзе займаўся распрацоўкай ядзернай зброі.

А. А. Брыш спачатку займаўся ўдасканаленнем методыкі фотахранаметрычнай рэгістрацыі, але ўжо ў кастрычніку 1947 года пачаліся яго самастойныя эксперыменты па распрацоўцы метаду вымярэння ціску ў дэтанавальнай хвалі. Неўзабаве Аркадзем Адамавічам і яго групай быў выяўлены новы фізічны эфект – з’яўленне высокай электрычнай праводнасці прадуктаў выбуху паддзейненнем моцных ударных хваль. У паспяховым выпрабаванні першага атамнага зарада ў жніўні 1949 года ёсць значны асабісты ўнёсак А. А. Брыша.

У 1955 годзе А. А. Брыша пераводзяць у Маскву ў НДІ авіяцыйнай аўтаматыкі і прызначаюць намеснікам галоўнага канструктара. Перад ім была пастаўлена задача: распрацаваць сучасныя аўтаматызаваныя сістэмы для ядзернай зброі. Для рашэння пастаўленай задачы Аркадзь Адамавіч прыцягнуў дасведчаных спецыялістаў з авіяцыі, што дазволіла ў кароткія тэрміны распрацаваць аўтаматыку падрыхвы ядзерных боепрыпасаў. А затым знаходзіў таленавітую моладзь, вучыў іх і вучыўся з імі, ствараючы адмысловыя вырабы, бартавыя прыборы і кантрольную апаратуру для розных тыпаў боепрыпасаў. Да 1960 года вага аўтаматыкі была паменшана ў 15 разоў у параўнанні з першапачатковым, а да 1970 года – у 50 разоў. Створаныя ў Інстытуце прылады вылучаліся высокімі навукова-тэхнічнымі паказчыкамі, высокай надзейнасцю, практычнай бяспекай, устойлівацю і зручнацю эксплуатацыі. Некаторыя з іх не маюць аналагаў у сусветнай практыцы да нашых дзён.

Аркадзь Адамавіч не парываў сувязі з Беларуссю: гарача цікавіўся справамі роднага ўніверсітэта. Прыязджаючы ў Мінск, ён заўсёды з вялікім задавальненнем сустракаўся са студэнтамі, выкладчыкамі, навукоўцамі БДУ і НАН Беларусі. З радасцю Аркадзь Адамавіч сустракаў гасцей з Мінска ў сваёй маскоўскай кватэры. Беларусь не толькі месца, дзе прайшлі 27 гадоў яго жыцця, месца, дзе нарадзіўся, рос, вучыўся, ваяваў Аркадзь Адамавіч. Сюды ён прыязджаў сустракацца з аднапалчанамі. Тут у яго былі знаёмыя лясы, дамы і вуліцы, сябры юнацкасці і новыя знаёмыя. Тут быў бацькоўскі дом. У кожны свой прыезд Аркадзь Адамавіч імкнуўся наведаць магілы бацькі і маці. Неяк пасля сумеснай паездкі на могілкі Аркадзь Адамавіч прызнаўся аўтару гэтай нататкі: «Пабыў на магілах і як бы пагаварыў. Час ад часу я фізічна адчуваю неабходнасць прыязджаць сюды. Пабываю на магілах, становіцца лёгка. Пройдзе нейкі час, адчуваю: трэба зноў ехаць». Апошні раз Аркадзь Адамавіч прыязджаў у Мінск у 2014 годзе, за два гады да свайго скону.

Выпускнік фізіка-матэматычнага факультэта Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта, Аркадзь Адамавіч Брыш быў адным з тых, хто зрабіў значны ўнёсак у стварэнне ў нашай агульнай краіне СССР магутнага фактару стрымлівання, які змог ацверзіць змаргароў кіраваць іншымі народамі і распараджацца іх лёсам. Таму мы ганарымся нашым земляком, шануем яго імя як працаўнікоў-герояў, якія стварылі прыладу, што дазволіла засцярачы свет ад вялікай вайны на працягу дзесяцігоддзяў.

**Эдуард ШПІЛЕЎСКІ,
вядучы навуковы супрацоўнік
лабараторыі Інстытута цеплага
і масабмену імя А. В. Лыкава**

Заснавальнік школы біяфізікі і клетачнай інжынерыі

Акадэміку НАН Беларусі, доктару біялагічных навук, прафесару кафедры біяфізікі фізічнага факультэта **Сяргею ЧАРАНКЕВІЧУ споўнілася 75 гадоў**.

С. М. Чаранкевіч нарадзіўся 20 красавіка 1942 г. у в. Палянічыцы Баранавіцкага раёна Брэсцкай вобласці. У 1964 г. скончыў фізічны факультэт БДУ. З 1965 г. аспірант, асістэнт, старшы выкладчык, дацэнт, загадчык кафедры біяфізікі (з 1980 г.).

У 1969 г. С. М. Чаранкевіч абараніў дысертацыю па спецыяльнасці «Оптыка». У 1989 г. абараніў доктарскую дысертацыю па спецыяльнасці «Біяфізіка». У 1990 г. прысвоена навуковае званне прафесара. У 2000 г. ён стаў лаўрэатам Дзяржаўнай прэміі Беларусі ў галіне навукі і тэхнікі за цыкл прац

«Біяфізічныя механізмы функцыянальнага водгукна клетак». У 2009 г. абраны акадэмікам НАН Беларусі.

С. М. Чаранкевіч – вядомы навуковец у галіне біяфізікі, клетачнай інжынерыі, клетачнай інфарматыкі, нейраінфарматыкі, медыцынскай біяфізікі. С. М. Чаранкевіч сумесна з прафесарам Г. Г. Марціновічам прапанаваў і даказаў новую наву-

ковую канцэпцыю пра ўдзел унутрыклетачных рэдокс-фактараў у падтрыманні гамаеастазу клеткі.

У апошнія гады С. М. Чаранкевіч паспяхова развівае новыя навуковыя кірункі, у тым ліку распрацоўвае прыцыпы стварэння новых вылічальных прылад тыпу нейрачыпаў і нейрапрацэсараў на аснове спалучэння жывых нейронаў і паўправадніковых электронных прылад, а таксама вывучае законы навучання і механізмы фарміравання памяці ў нейронавых сетках мозгу. Ён распрацаваў шэраг арыгінальных біямедыцынскіх тэхналогій, заснаваных на вивучэнні працэсаў, звязаных з генерацыяй, рэгуляцыяй і ўтылізацыяй актыўных формаў кіслароду і азоту клеткамі для дыягностыкі і тэрапіі захворванняў, звязаных з парушэннямі імунітэту.

С. М. Чаранкевіч стварыў у БДУ навуковую школу ў галіне клетачнай і медыцынскай біяфізікі і клетачных тэхналогій. Падрыхтаваў 29

кандыдатаў і 3 дактароў навук. Ён з’яўляецца аўтарам больш як 700 публікацый, у тым ліку 440 асноўных навуковых прац, 48 аўтарскіх сведчанняў і патэнтаў, 5 манаграфій і 5 навуковых дапаможнікаў (у суаўтарстве).

Сяргей Мікалаевіч у наш час чытае лекцыйныя курсы «Фізіка біясістэм», «Фізіка мембранных сістэм», «Біяфізіка клеткі», «Фізічныя асновы структурнай і сістэмнай біялогіі», «Сучасныя праблемы біяфізікі» на фізічным факультэце. Кіруе навуковай працай студэнтаў і аспірантаў.

С. М. Чаранкевіч узнагароджаны нагрудным знакам «Выдатнік адукацыі Рэспублікі Беларусь» (1999), медалём «За працоўныя заслугі» (2011), Ганаровай граматай Савета Міністраў Беларусі (2016 г.). Заслужаны работнік БДУ.

Калектыву кафедры біяфізікі сардэчна віншуе Сяргей Мікалаевіч з юбілеем, жадае яму дужага здароўя і новых творчых поспехаў.

НАШЫ ЮБІЛЯРЫ

- 01 мая** Клебанавіч Мікалай Васільевіч, дэкан геаграфічнага факультэта
- 02 мая** Кавалёў Міхаіл Міхайлавіч, дэкан эканамічнага факультэта
- 08 мая** Лушчынская Волга Леанідаўна, загадчык кафедры англійскай мовы і маўленчай камунікацыі
- 01 мая** Гоман Дзмітрый Мікалаевіч, дацэнт кафедры класічнай філалогіі
- 21 мая** Даракупец-Навіцкая Аксана Міхайлаўна, старшы выкладчык кафедры прыкладнай лінгвістыкі
- 18 мая** Саўко Іна Эдуардаўна, дацэнт кафедры рыторыкі і выкладання мовы і літаратуры
- 29 мая** Машчэньская Людміла Рыгораўна, прафесар кафедры рускай мовы
- 03 мая** Мельнікава Людміла Іваннаўна, дацэнт кафедры тэлебачання і радыёвяшчання
- 22 мая** Цімошчанка Андрэй Ігаравіч, загадчык кафедры ядзернай фізікі
- 31 мая** Багамазаў Аляксей Пятровіч, начальнік УВРМ

АБ’ЯВЫ

БЕЛАРУСКІ ДЗЯРЖАЎНЫ ЎНІВЕРСИТЕТ

АБ’ЯВЛЕННЕ КОНКУРС НА ЗАМЯШЧЭННЕ ПАСАД:

ДАЦЭНТА КАФЕДРЫ міжнароднага турызму;

СТАРШЫХ ВЫКЛАДЧЫКАў КАФЕДРАў: міжнароднага менеджменту, міжнароднага турызму, тэорыі і методыкі выкладання рускай мовы як замежнай, тэхналогіі камунікацыі;

ВЫКЛАДЧЫКАў КАФЕДРАў: тэорыі і методыкі выкладання рускай мовы як замежнай, мовазнаўства і краіназнаўства Усходу, псіхалогіі, філасофіі і метадалогіі навукі, дызајну.

Тэрмін конкурсу – адзін месяц з дня агульнага аб’ява.

Адрас: 220030, г. Мінск, вул. Бабруйская, 5а, упраўленне кадраў, тэл. 209-54-36.

МІЖНАРОДНЫ ДЗЯРЖАЎНЫ ЭКАЛАГІЧНЫ ІНСТЫТУТ ІМЯ А. Д. САХАРАВА БДУ

АБ’ЯВЛЕННЕ КОНКУРС НА ЗАМЯШЧЭННЕ ПАСАД:

ПРАФЕСАРАў КАФЕДРАў біялогіі чалавека і экалогіі; радыяцыйнай гігіены і эпідэміялогіі; загадчыкаў кафедр фізічнага выхавання; філасофіі, сацыялогіі і эканомікі;

ДАЦЭНТАў КАФЕДРАў экалагічнага маніторынгу і менеджменту; біяхіміі і біяфізікі; радыяцыйнай гігіены і эпідэміялогіі;

СТАРШАГА ВЫКЛАДЧЫКА кафедр замежных моў; ВЫКЛАДЧЫКАў КАФЕДРАў міжнародных моў; біяхіміі і біяфізікі; біялогіі чалавека і экалогіі; імуналогіі.

Тэрмін конкурсу – адзін месяц з дня агульнага аб’ява.

Адрас: г. Мінск, вул. Дайтабродская 23/1, каб. 202, тэл. 398-88-25.

БДУ ў СМІ БЕЛАРУСІ

Пра святкаванне Дня Перамогі ў БДУ – БелТА, sb.by (03.05), Мінск-ТБ, АНТ, БТ-1, minsknews.by, 21.by, wuz.by, 1 Нацыянальны канал Беларускага радыё, радыё «Сталіца», zviadzda.by (05.05).

Інтэр’ю рэктара Сяргея Абламейкі парталу Саюзнай дзяржавы – Soyuz.by (26.04).

Пра фітнэс-праект БДУ «Гарачыя гульні» – БТ-1, БТ-5 (01.04).

Візіт пасла Туркменістана Назаргулы Шагульева ў БДУ – АНТ, БТ-1, СТБ (04.04).

Пра «Бібліяноч» у Фундаментальнай бібліятэцы БДУ – БелТА, zviadzda.by, tut.by (17.04), АНТ, БТ-1, «Мінскі кур’ер» (21.04).

Прыёмная кампанія стартавала ў Ліцэі БДУ – БелТА, sputnik.by, wuz.by, newsbel.by (10.04), zviadzda.by (19.04).

Пра запуск беларускага ўніверсітэцкага нанаспадарожніка – belarus.kz (07.04), БелТА, АНТ, embassybel.ru, radio-minsk.by, tvnews.by, us.bsu.by, kv.by (10.04), news.vitebsk.cc, minsknews.by (12.04), hz.by (14.04).

Паводле інфармацыі прэс-службы БДУ

Архіў прафесара Кацэнбогена

Дакументы з асабістага архіва намесніка рэктара па акадэмічнай частцы БДУ ў 1921–1925 гадах Саламона Захаравіча Кацэнбогена перададзены Музею БДУ. Цырымонія адбылася 10 мая. У ёй прынялі ўдзел прарэктар па вучэбнай рабоце Сяргей Ходзін, дэкан гістарычнага факультэта Аляксандр Каханоўскі, унук прафесара Кацэнбогена Рыгор Вершкайн (Дзюсельдорф, Германія) і інш.

Алег Яноўскі, Рыгор Вершкайн і Сяргей Ходзін

Калекцыя Музея БДУ папоўнілася больш чым на 20 гістарычна значных матэрыялаў, якія распавядаюць пра адміністрацыйную, навукова-адукацыйную дзейнасць С. Кацэнбогена. Прадстаўлены кнігі і працы па сацыялогіі пад аўтарствам прафесара Кацэнбогена, заліковая кніжка Кіеўскага камерцыйнага інстытута, датаваная 1910 годам, асабістыя і сямейныя фатаграфіі, грамата БДУ за 1925 год і інш.

Гэтыя дакументы перадаў вядучай ВНУ Беларусі ўнук прафесара Кацэнбогена Рыгор Вершкайн.

Кацэнбоген Саламон Захаравіч (10.05.1889–01.09.1946) скончыў Кіеўскі камерцыйны інстытут у 1914 г. У 1912 годзе апублікаваў працу «Сялянскія войны ў Германіі». У 1914–1917 гг. займаўся на юрыдычным факультэце Пецярбургскага псіханеўралогічнага інстытута і атрымаў другую вышэй-

шую адукацыю па праве. У 1917–1920 гг. працаваў у наркаматах сацыяльнага забеспячэння, спачатку Літвы, а затым СССР. Пэўны час быў намеснікам наркамасветы Беларусі, удзельнікам ЦВК (1920–1924). Вёў заняткі ў розных навучальных установах Мінска. З 1921 г. – прафесар БДУ, намеснік рэктара, дэкан факультэта грамадскіх навук і загадчык кафедры сацыялогіі і першабытнай культуры. Са студзеня 1926 г. – дэкан факультэта гаспадаркі і права ў Саратаўскім дзяржаўным універсітэце і загадчык кафедры дыялектычнага матэрыялізму, а ў красавіку 1928 года абраны на пост рэктара гэтага ўніверсітэта, які займаў да чэрвеня 1932 г. З 1932 па 1935 гады ўзначальваў Ленінградскі педагогічны ўніверсітэт імя А. І. Герцэна.

Далейшая яго дзейнасць была звязана з працай у розных ВНУ Расіі. Кацэнбоген даследаваў праблемы першабытнай культуры і марксісцкай сацыялогіі.

З імем гэтага навукоўца звязана інстытуалізацыя сацыялогіі як навукі і сацыялагічных даследаванняў у Беларусі. На пасяджэннях праўлення БДУ Кацэнбоген увесь час уздымаў пытанні, звязаныя з жыллёвымі патрэбамі супрацоўнікаў, дакладваў пра размеркаванне фінансавых сродкаў, якія паступалі на рахунак ВНУ. Інтэрэсы ўніверсітэта, калегаў і студэнтаў былі для яго першачарговымі. Менавіта яму належаць першыя абгульняльныя справаздачы пра дзейнасць і развіццё ўніверсітэта, бо ён добра ведаў агульную карціну падзей. Дзякуючы гэтым справаздачам маецца каштоўная і ўсебаковая інфармацыя пра першыя гады станаўлення беларускай адукацыі і навукі. Універсітэцкая навука фарміравалася дзякуючы яго высылкам. У гісторыю БДУ ўвайшоў як адзін з першых прафесараў. Валодаў нямецкай, французскай і рускай мовамі.

Алена МАРЦУЛЕВІЧ

Студэнты змадэлявалі танкавыя баталіі

Факультэт філасофіі і сацыяльных навук пры падтрымцы кампаніі Wargaming, Мінскага гаркама БРСМ і Прафсаюзнай арганізацыі студэнтаў БДУ правёў 5 і 6 мая турнір па кіберспорце BSU WOT TOURNAMENT!

У турніры прынялі ўдзел студэнты розных ВНУ г. Мінска. Маладыя людзі прадэманстравалі спрыт, уважлівасць і ўменне стратэгічна думаць у камп'ютарнай гульні World Of Tanks, якая ўжо даўно заваявала сусветную вядомасць.

У адным са сталічных камп'ютарных клубаў адбыліся двухдзённыя баталіі, у якіх пазмагаліся 12 камандаў па 7 чалавек у кожнай. Сцэнарыі шматлікіх бітваў паўтаралі бітвы Другой сусветнай вайны, дазваляючы гульцам не толькі ўдасканальваць свае навыкі ў кіберспорце, але і лепш пазнаваць ваенную гісторыю.

Па выніках фінальнай гульні перамогу ў турніры атрымала каманда БНТУ «Элеватар». Другое месца ў літаральным сэнсе заваявала зборная БДУ і БДЭУ «Інквізіцыя», а 3 месца дасталася камандзе студэнтаў БНТУ і БДУІР «My little pony».

Удзельнікі камандаў-пераможцаў атрымалі падарункі ад арганізатараў турніру, а таксама адмысловы прыз ад кампаніі Wargaming – унутрыгульнявыя бонусы і рэдкія каштоўныя кнігі пра гісторыю канструявання і вытворчасці вядомых савецкіх танкаў часоў Другой сусветнай вайны СУ-152 і KB-1.

Студэнты ФФСН ініцыявалі правядзенне турніру BSU WOT менавіта напярэдадні 72-й гадавіны Перамогі ў Вялікай Айчыннай вайне. Такім чынам моладзь вырашыла прыцягнуць увагу да гісторыі і лепш ацаніць мірны час, у якім танкавыя бітвы, на шчасце, магчымыя толькі ў віртуальнай рэальнасці.

Рада ІВАНОВА

МІЖНАРОДНАЯ ПОВЯЗЬ

Свой погляд на тэму вайны

Міжнародны форум «Святло Вялікай Перамогі» прайшоў 5–7 мая на базе САК «Брыганціна». Ён сабраў каля 150 удзельнікаў з Беларусі, Расіі, Украіны, Азербайджана, Літвы і Латвіі.

Перад стартама форуму замежныя госці наведлі музей Вялікай Айчыннай вайны, паглядзелі факультэты БДУ і Мінск.

5 мая праграма СВП пачалася ва ўнутраным дварыку БДУ са святочнага канцэрта і адкрыцця мемурыяла «Памяць у імя жывых», а ў якасці абеду ўдзельнікі атрымалі сапраўдную салдацкую кашу, якая дадала сілаў на працяг дня ў «Брыганціне».

Сфарміраваліся сем камандаў, куратарамі якіх з'яўляліся актывісты студэнцкага саюза, савета старастаў і БРСМ. Кожная сваім вонкавым выглядам і творчым нумарам раскрывала абраную тэму. Тут былі і ваенкары, і персідскія вязні, і маракі.

Па прыездзе ўдзельнікі патрапілі на закрыты паказ стужкі «Сабака Руды», на якім прысутнічаў прадзюсар фільма Сяргей Ждановіч. Фільм глыбока крануў усіх і выклікаў абмеркаванне, дзе ўздымаліся тэмы акцёрскага складу, прафесіяналізму працоўнай групы

і глыбіні раскрыцця характараў.

Пасля ўдзельнікі маглі выбіраць: вечар памяці ля вогнішча ці дэбаты на тэму «Увядзенне курса гісторыі Вялікай Айчыннай вайны ў школах».

На дэбаты прыйшло няшмат людзей, але было відаць, што яны сапраўды зацікаўленыя тэмай.

А на вечары памяці ўдзельнікі і арганізатары ля вогнішча спявалі ваенныя песні і чыталі вершы.

У другі дзень праходзілі секцыі, канферэнцыя Студэнцкай асамблеі і творчы вечар.

На сямі секцыях распавядалася пра жанчын падчас вайны, пра

ваенную фатаграфію, пра псіхалогію салдатаў, пра форму і рыштук, а таксама пра патрыятычнае выхаванне з дапамогай сучасных тэхналогій.

Канферэнцыя прайшла незвычайна: з-за вялікай колькасці замежнікаў і жадання ўдзельнікаў паслухаць пра тое, як жывуць актывісты ў іншых краінах, пытанню да нашых старшыняў студэнцкіх арганізацый практычна не было, і амаль увесь час сышоў на размовы з гасцямі.

На творчым вечары кожная каманда ставіла нумар, які адлюстроўваў іх погляд на тэму вайны. Некалькі нумароў былі на аснове сапраўдных гісторыяў вязняў канцлагераў, былі ваенныя вершы, вальсы і песні.

Трэці дзень пачаўся з «Зарніцы», дзе кожны мог пакідаць сякеры, пабегаць праз пяскі і перадолець розныя перашкоды – адным словам, прайсці мірную вайсковую падрыхтоўку.

На гэтым форуме завяршыўся, пакінуўшы для кожнага з удзельнікаў і арганізатараў шмат тэм і пытанняў для разважання. Але самае галоўнае – пакінуўшы велізарнае сяброўства, якое з'яўляецца наймацнейшай абаронай свету.

Яўгенія КРЫЖАНОЎСКАЯ

